

Maria Mândroane

Fenomenul condeierilor țărani

Fenomenul condeierilor țărani din Valea Carașului apare în context european, cultural ca un Fenomen Unicat. El s-a născut în arealul orașului Oravița, înainte de Unire, în dorința eliberării de sub jugul dominație străine. Intelectuali alături de muncitori și țărani luminați ai satelor bănățene au contribuit din plin la acest fapt, prin unirea într-un singur cuget: cultura poporului.

Referindu-ne la contribuția pe care omul satului a adus-o în întâmpinarea visului de veacuri: Unirea cu Țara-mamă amintim: corurile din Banat (un alt fenomen Unicat, plecat din lumea satului), coruri instruite și conduse tot de țărani.

Întru deșăvârșirea culturală apar în publicațiile vremii, mai ales în Oravița, primii gazetari țărani care vor contribui din plin la dezvoltarea publicisticii, în Banat și primii condeieri care vor scrie o literatură (poezie, proză, teatru) cu nimic mai prejos decât intelectualii orașului.

Fenomenul excepțional din zonă constă tocmai în acest nivel cultural foarte ridicat pe care l-a dat Banatul dinainte și după Unire.

Dacă generația dinaintea Unirii va pregăti terenul pentru evenimentele care se vor derula, cu bune și rele, în perioada imediat următoare, în perioada interbelică se va ajunge la o maturitate a creației și în același timp la o dezvoltare fără egal.

Țăranii-condeieri sunt oameni cu un deosebit simț artistic, înzestrați nativ, oameni mai puțin școliți (cu cel mult 7 clase) dar în același timp foarte buni autodidacți.

Teodor Roșu, N. Secășanu, I. Crăciunel, D. Brânzei, Tata Oancea sunt doar câțiva dintre inițiatorii și continuatorii fenomenului dinainte și după Unire; în perioada interbelică apar alte nume cunoscute precum: I. Ciucurel, P. Târbățiu, I. Frumosu, P. Petrica s.a.

Din aceeași „școală civică” se vor forma generații de condeieri, cu nimic mai prejos, precum I. Balica, Iosif Cireșan-Loga, Ion Colojoară, Iosif Chirilă, etc care vor înființa cenaclul „Paul Târbățiu” avându-și locația când la Grădinari, când la Greoni, când la Oravița, sub coordonarea unor profesori ca: I. Bota, Ada Cruceanu, Gh. Jurma, Călin Chincea, etc.

După 1980 cenaclul primește altă turnură, odată cu Festivalul ”Cântarea României”. Deși aparent Fenomenul pare să suporte o modificare, echivalentă cu creșterea lui, prin mulțimea apariției pe scenă și a participării la diferitele spectacole și concursuri prin țară, treptat acesta se va dizolva prin impunerea unor canoane inadecvate structurii și idealurilor urmărite de condeierii însiși până atunci. Odată cu decesul celor

mai înflăcărați dintre ei, precum: Ion Frumosu, P. Petrica, I. Cârdu, majoritatea se vor împărăștia pe la casele lor dezamagiți de agonia sistemului impus.

Singura modalitate de a se întâlni rămâne până în preajma anului 2000 Festivalul „Tata Oancea”, din Bocșa, care a continuat să se desfășoare în fiecare an, ajungând la a 30-a editie.

În anul 2002 la Casa de Cultură din Oravița se reunesc toți condeierii țărani, rămași în viață, prin cenaclul „Cărașul”, regăsindu-se, totodată, și în paginile revistei bianuale „Vatra Cărașului”, care, din același an, apare la Oravița.

Dacă în perioada comunistă Fenomenul condeierilor cunoaște o descreștere evidentă, din 2002 se încearcă în Oravița reconstituirea acestui fenomen, mergându-se pe urmele celor dispăruți, în vederea constituirii unei arhive, cât și a stimulării aceluia dintre ei care mai trăiesc, pentru a-i ridica la rangul de cinste și demnitate, pe care și l-au câștigat cu prisosință.

Din motive obiective sediul revistei se mută la finele anului 2006 la Muzeul Satului Bănățean. Din același an se încep o serie de acțiuni menite să dezvolte Fenomenul și să-l întregască. În luna iulie, din acest an, la Muzeul Satului Bănățean se organizează Festivalul Condeierilor plugari.

Intenția noastră este să lărgim cadrul natural al Fenomenului, ridicându-l la rang internațional, avându-se în vedere faptul că în Banatul iugoslav mai există mulți condeieri plugari.

De asemeni nu se poate trece cu vederea faptul că în deceniul opt al sec XX- în țară existau încă mulți țărani creatori.

Rostul Festivalului, organizat prin Muzeul Satului Bănățean, este tocmai acela de a reuni aceste forțe disparate într-un singur tot. În felul acesta Fenomenul Condeierilor plugari, pornit din Oravița își asigură teren pentru viitorul apropiat.

Deși de vârste înaintate (cel mai bătrân are 93 de ani) țărani condeieri sunt încă foarte prolifici, nedezmintându-și prin nimic simțul etic și dorința de mai bine.

O lacrimă pioasă se varsă pentru condeierii plecați pe rând dintre noi: Vichente Stângu, Iosif Chirilă, Nicolaie Pătrașcu Stan.

La loc de cinste se situează veteranii grupării care au dus fenomenul pe cele mai înalte trepte de cinste și demnitate:

Iosif Cireșan Loga este cel mai prolific dintre toți condeierii țărani. A scos peste 15 volume de memorii, proză, poezie.

Miracolul supraviețuirii într-o lume în care alții și-ar dori să nu existe sau să fie desființat...a făcut din veteranul Fenomenului un Erou. Pasiunea prin care și-a reglat toate compartimentele vieții a făcut din Omul Cireșan un luptător îndârjit împotriva dezordinii comuniste și deopotrivă, în momentele de pace și armonie interioară un poet și un prozator; un arheolog, un etnograf și un muzeograf desăvârșit; un colecționar neobosit și un animator cultural de excepție.

Despre complexitatea acestui om e greu să vorbești în câteva cuvinte. Iar acolo unde faptele vorbesc...cuvintele devin de prisos.

Gheorghe Ciurcea, face parte, alături de Iosif Cireșan-Loga din nonagenarii cenaclului **Cărașul**. Deși l-am redescoperit mai târziu, fiind îngropat în uitare, de ingratitudinea timpului său iar astăzi este ținut de boală și îndoit de bătrânețe, ne face o

deosebită plăcere, să-l readucem, prin intermediul revistei, în mijlocul nostru, înseninându-i astfel neputințele și durerea...

În tinerețe Gheorghe Ciurcea a publicat, pe lângă numeroasele poezii, în publicațiile vremii o interesantă culegere cu „Obiceiurile de nuntă din Valea Carașului”, precum și culegerea: „Din viața satului bănațean”.

În Arhiva condeierilor țărani, Gheorghe Ciurcea deține și un interesant jurnal de front.

Ion Balica, își muncește cu ardoare pământurile din Greoni. La o distanță apreciabilă de sat și-a făcut un sălaș, după modelul celor vechi, care au existat în Caraș, deși în Greoni nu au existat sălașe, pământul pretându-se, din timpurile vechi, pentru legumicultură (în special la cultura verzei).

Trăiește și se confundă cu sătenii săi, trudituri ai gliei, deși este deosebit de ei prin inteligența sa, prin pasiunea scrisului ca și prin dorința neștrămutată de progres. Caietele sale (manuscrisele), păstrate cu multă grijă și îmbunătățite mereu, Ion Balica fiind foarte pretentios în arta scrisului, își așteaptă cuminiți drumul spre publicație.

Deopotrivă de talentat în arta oratoriei, memoria dânsului este prodigioasă povestind cu nonșalanță despre vremurile care au apus, despre condeierii care au fost.

Ion Colojoară trăiește și scrie la Vrani. Muncindu-și pământurile redobândite după Revoluție, Ion Colojoară găsește timpul necesar și pentru scris așa cum făceau și înaintașii săi. Are multe publicații de grup, colaborări la diferite reviste. În volum a publicat o singură carte: „A treia tinerețe” dar desigur teancul de manuscrise, dovedește, cu prisosință, că vor mai fi multe cărți.

Poet, numismat și deopotrivă un înțelept al satului, care știe tot despre toate câte se întâmplă în sat, poetul deține în manuscris o monografie a satului, memorii cu deportarea în Bărgan (a cărei victimă a fost și el) și amintiri bogate despre frații condeieri din cenaclu „Paul Târbățiu”.

Ion Drăgoi poet, dirijor, compozitor, păstrând o bogată tradiție de familie (tatăl său fusese un recunoscut dirijor al corului din Ticvaniul-Mare și compozitor totodată), nu și-a dezmințit prin nimic tatăl. Chiar dacă datorită bolii nu este un membru activ, noi îi recunoaștem virtuțile creatoare. A publicat în Oravița, volumul: „La givan”, redactat de directorul și scriitorul Mihai Moldovan.

O figură pitorească, din cadrul Fenomenului, este și simpaticul Moș **Ion Râcu (Ion Vornicu)**, neobositul colecționar de lucruri etnografice, nelipsit de la toate manifestările culturale și patriotice. Prea conștient, poate, că „timpul nu mai are răbdare” cu noi, acesta își imprimă urma peste tot: participă anual la sărbătoarea românismului de la Alba-Iulia, la sărbătoarea M.Eminescu de la Oravița, la toate Festivalurile creatorilor populari din Banat (Caranșebeș, Bocșa, etc).

Dorința lui cea mai mare este de a duce pe muntele Găina o masă de marmură de Ruschița. Pentru muzeele mari din țară, dar mai ales pentru cele din Banat, moș Râcu a donat obiecte etnografice de mare preț. Primul meu costum popular mi-a fost dăruit de Moș Râcu. E tare frumos și mă simt tare mândră îmbrăcată în el.

Prin dăruirea sa necondiționată în folosul mișcării, prin bucuria graiului expusă în versuri sau a obiceiurilor pe care încearcă să le consemneze Ion Vornicu este un membru activ.

Generația care se configurează în imediata apropiere a condeierilor țărani: Nicolae Gheju, Gh.Țepeneu, D-trie Acea, Tiberiu Popovici, Gheorghiu Brebenar sunt doar câteva nume prin care Fenomenul Condeierilor țărani încearcă să-și asigure continuitatea.

Sperăm ca odată cu Festivalul Condeirilor plugari, din luna iulie (2007), registrul să se lărgescă considerabil, prin alipirea creatorilor populari din țară și din afara ei (bănățenii sârbi sau maghiari).